

BMS001004172
S1308
Grijze Literatuur

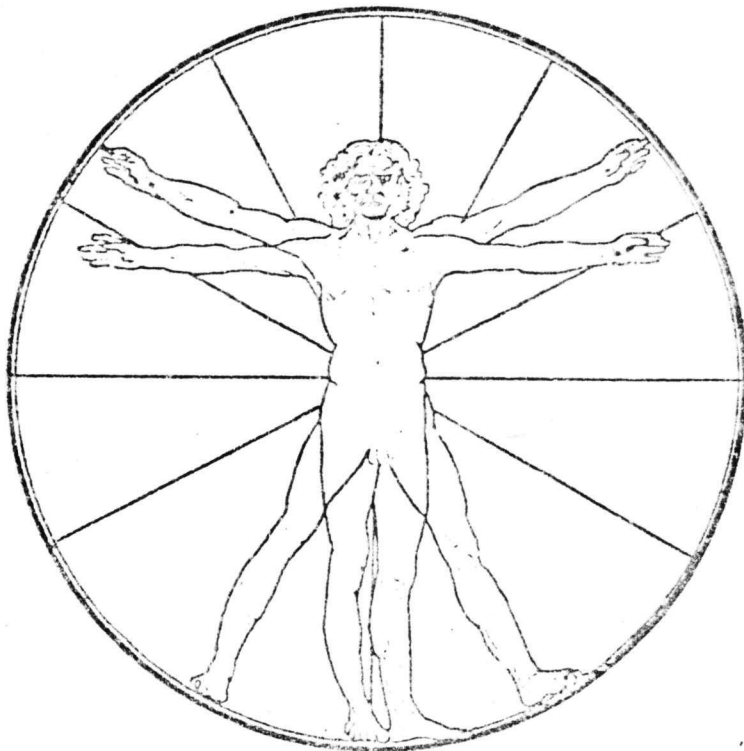
81308

B5b
241.6

Museumprojekt

"de mens en zijn vrije tijd"

1977-1978.

Onderzoek naar de ervaringen en waardering
van de betrokken leerkrachten.

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel.: 243736/243787/243738/243739

81308

INHOUDSOPGAVE.

	<u>blz.:</u>
Ten geleide.	
Inleiding.	2
Hoofdstuk I : Het museumproject 'De Mens en zijn vrije tijd'	4
Hoofdstuk II : Doel en opzet van het onderzoek.	6
2.1 de vraagstelling.	
2.2 uitwerking van de vraagstelling.	
2.3 het onderzoeksinstrument.	
2.4 de onderzoekspopulatie.	
2.5 de uitvoering van het onderzoek.	
Hoofdstuk III : De resultaten van het onderzoek.	10
Hoofdstuk IV : Samenvatting van de belangrijkste uitkomsten.	34
Hoofdstuk V : Verantwoording.	39

TEN GELEIDE.

'De Mens en zijn Vrije Tijd' is een samenwerkingsproject tussen de educatieve diensten van de Rotterdamse musea, het Lijnbaancentrum, de Schooladviesdienst en de SMVR.

Over de talloze problemen die een dergelijk samenwerkingsproject met zich meebrengt wordt elders gerapporteerd.

In het voor u liggende onderzoek wordt verslag uitgebracht over de waardering, die het project ondervonden heeft bij het onderwijs. Dat past in de jonge traditie van de SMVR: onderzoek te doen naar de mogelijke resultaten van omvangrijke en vernieuwende projecten.

Op deze plaats bedanken we de deelnemende scholen voor hun inspanning tijdens het project en hun medewerking aan het onderzoek.

We bedanken ook Drs Els Hoyng, die bereid was het onderzoek te verrichten.

Dat het onderzoek een bijdrage aan verdere ontwikkelingen van vormingsprojecten in de Rotterdamse musea en het Lijnbaancentrum mag zijn.

H.Mali.

Dir.SMVR.

INLEIDING.

In juni 1967 schreef de toenmalige wethouder van Kunstzaken de heer J. Riezenkamp een nota over de educatieve functie van de Rotterdamse musea. In deze nota werd de opzet van een proefproject aangekondigd met de bedoeling:

'Overleg te creëren tussen vertegenwoordigers van het onderwijs en de musea, opdat concrete en gerichte vragen van het onderwijs vertaald kunnen worden in museale programma's.' (1)

De ervaringen met het proefproject zouden moeten leiden tot: 'verdere beleidsuitspraken over de educatieve doelstelling van de musea en hoe ze die ook voor anderszins georganiseerde publieken willen bereiken, welke interne organisatie daarvoor nodig is en welke overlegstructuren geschapen moeten worden.' (...) 'de praktijk moet bewijzen of de musea inderdaad in staat zijn in onderwijsprogramma's een nuttige aanvullende functie te vervullen.'

De organisatorische en inhoudelijke supervisie van het proefproject was in handen van de Stichting Musicische Vorming. Een onderdeel van deze supervisie was de evaluatie van dit project. Om dit te realiseren heeft de SMVR een onderzoeksvoorstel ingediend bij de afdeling Kunstzaken voor het onderzoeksprogramma kunstensector jaar '78 onder de titel 'Programmadoorlichting van de educatieve diensten van de musea'. Dit onderzoeksvoorstel omvatte twee onderzoeken, te weten:

- Een leerplananalyse die er op gericht is om antwoord te geven op de vraag: welke organiseringsprocessen zouden bevorderd dienen te worden opdat de educatieve diensten op gerichte wijze leermiddelen produceren, die afgestemd zijn op de behoeften van het onderwijs (met de nadruk op het K.O., L.O. en V.O. en het sociaal-culturele werk in de wijken).

- Een evaluatieve studie van het project 'De Mens en zijn Vrije Tijd'. De nadruk dient te liggen op de ervaringen en inzichten, die betrokken scholen en leerkrachten hebben met de aan dit project verbonden geproduceerde leermiddelen en instructieboek. Dit onderzoek kan uit eigen middelen gefinancierd worden.

De aanvraag voor het eerste onderzoek is in behandeling bij de werkgroep onderzoek kunstensector. De resultaten van het tweede onderzoek liggen nu voor u.

Het verslag van dit onderzoek is als volgt samengesteld:

Allereerst treft u een korte beschrijving van het proefproject aan (Hoofdstuk I).

In hoofdstuk II vindt u een uiteenzetting over doel en opzet van het onderzoek.

De resultaten van het onderzoek zijn weergegeven in hoofdstuk III, waarna u in hoofdstuk IV een samenvatting van de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek kunt lezen.

Tot slot volgt nog een verantwoording van het onderzoek.

Naast dit onderzoeksverslag is over het project ook een dia-geluids-serie gemaakt door Theo Coolsma, die een indruk wil geven van het werkproces. We denken dat deze 2 onderdelen elkaar aanvullen en er zodoende een goed beeld ontstaat over het project in de uitvoeringsfase. Meer informatie over de dia-serie kunt u krijgen bij het Informatie Centrum van de Stichting.

(1) Paragraaf 6 uit de Nota van J.Riezenkamp d.d. 11 juni 1976 (volgnummer 193 uit verzameling 1976).

HOOFDSTUK I : Het museumproject 'De Mens en zijn Vrije Tijd'.

Voor de totstandkoming van het proefproject is een werkgroep samengesteld, die bestond uit medewerkers van de diverse educatieve diensten van de musea, een aantal leerkrachten en stafmedewerkers van de SAD en van de SMVR.

De educatieve medewerkers van Museum Boymans-van Beuningen, het Historisch Museum, Museum 'De Dubbelde Palmboom' en het Maritiem Museum 'Prins Hendruk', een vijftal leerkrachten en stafmedewerkers van de Stichting Musische Vorming hebben uiteindelijk de opdracht uitgewerkt en dit heeft geresulteerd in het museumproject: 'De Mens en zijn Vrije Tijd'. Het project bestaat uit instructiemateriaal (een leermiddel) voor de hoogste klassen van het basisonderwijs. Het leermiddel omvat de volgende onderdelen:

Drie ringbanden met de aanbieding voor de musea Boymans-van Beuningen, Dubbelde Palmboom en Maritiem. Iedere ringband begint met een algemene inleiding in het thema; deze eerste zeven nummers zijn voor alle musea hetzelfde. Dan volgt een inleiding in het betreffende museum en in het specifieke deelthema met een serie opdrachten, die in de klas uitgevoerd kunnen worden. De volgende stap is een bezoek aan het museum. Daarna kunnen de kinderen op school verder met een aantal opdrachten, die ook bij een tweede museumbezoek gebruikt kunnen worden. Bij de inleiding op Boymans-van Beuningen behoort een museumles met dia's, te geven door een educatieve medewerker van het museum. Voor de inleiding op het Maritiem Museum kan men gebruik maken van een diaklankbeeld. Het materiaal voor het Lijnbaancentrum bestaat uit dezelfde inleiding als voor de andere musea, daarna volgen opdrachten voor op school; wordt er een inleiding gegeven in het Lijnbaancentrum; volgt een bezoek aan de tentoonstelling en zijn er voor op school nog verdere opdrachten. (In het Lijnbaancentrum heeft geen tweede bezoek plaats gevonden door de korte tijd van de tentoonstellingen).

De uitgangspunten waarvan de ontwerpers van het leermiddel zijn uitgegaan, zoals deze vermeld staan in de toelichting voor de leerkracht, zijn:

- Iets te maken met een aantrekkelijke uitnodiging voor school en museum om samen te werken aan een thema met optimale gebruikmaking van het museaal materiaal.
- Het kind vertrouwd te maken met het museum als plek om te leren.
- Iets te maken dat ruimte laat aan de gebruiker en toch gericht is op een leerdoel.
- Het maken van een 'gevarieerd menu', een leermiddel met veel mogelijkheden voor het ondernemende kind.
- De kinderen stimuleren gebruik te maken van documentatiemateriaal.
- Het maken van een leermiddel, dat zowel klassikaal als individueel gebruikt kan worden, of in groepjes.
- De bedoeling is dat de onderwijzer het project zonder begeleiding kan uitvoeren.

De toetsing van het leermiddel heeft plaats gevonden in het seizoen 1977/1978. Hiertoe zijn door de Stichting Musicische Vorming 12 scholen uitgezocht van zo veel mogelijk onderscheidelijkheid naar type onderwijs, grootte, ligging en schoolbevolking. De namen van deze scholen vindt u als bijlage achter in het verslag.

Iedere school ontving 10 mappen per museum en een boekje met toelichting voor de leerkracht.

HOOFDSTUK II : Doel en opzet van het onderzoek.

2.1 De vraagstelling.

Dit onderzoek is in algemene zin gericht op het verzamelen van kennis ten behoeve van het ontwikkelen van leermiddelen. In het bijzonder wil dit onderzoek de ervaringen en waardering van de leerkrachten die gewerkt hebben met het leermiddel van het museumproject 'De Mens en zijn Vrije Tijd' in kaart brengen.

Zoals in de inleiding al is uiteengezet is de productiefase van het leermiddel niet in dit onderzoek betrokken. Dit onderzoek richt zich alleen op de gebruiker, dat wil zeggen: de leerkracht.

De vraagstelling van het onderzoek heeft direct betrekking op de manier waarop de leerkracht met het leermiddel gewerkt heeft. Daarbij wordt tevens nagegaan in hoeverre de uitgangspunten, die aan het leermiddel ten grondslag liggen uit de verf zijn gekomen.

2.2 Uitwerking van de vraagstelling.

De vraagstelling is uitgewerkt in een aantal aandachtspunten:

a. Tijdsbesteding.

De hoeveelheid tijd die aan het project besteed kan worden wordt geheel aan de leerkrachten overgelaten. Door een aantal vragen is geprobeerd om de tijdsinvestering in kaart te brengen.

b. Keuze van de musea.

De scholen kregen de beschikking over het materiaal van alle musea. Daarbij werd de mogelijkheid open gelaten, dat uit de musea een keuze gemaakt werd. Vandaar dat beken is welke musea aan bod zijn gekomen en waarom.

c. Voorwaarden.

Om het leermiddel goed te kunnen beoordelen is het van belang om na te gaan of er factoren buiten het project waren die belemmerend werkten.

d. Vormgeving.

Het is bij elk leermiddel van belang dat het voldoet aan een aantal didactische kwaliteiten. Een van de uitgangspunten bij het ontwerpen van het leermiddel was om een dusdanige vormgeving te vinden dat er een motiverende werking van uitging.

e. Handleiding.

De bedoeling van de ontwerpers was dat het leermiddel selfsupporting zou zijn. Daarmee werd bedoeld dat de onderwijzers zonder begeleiding met het leermiddel moesten kunnen werken. Hiertoe zou de handleiding voldoende informatie moeten geven.

f. Werkwijze.

In het project is zo weinig mogelijk vastgelegd over de werkwijze, zodat de onderwijzers de mogelijkheid hadden er geheel naar eigen inzicht mee aan de slag te gaan. Het is natuurlijk interessant om te weten hoe dit is gebeurd en of hier veel verscheidenheid is te constateren.

g. De rol van de leerkracht.

Het is belangrijk om na te gaan of de kinderen zelfstandig met het leermiddel konden werken en de mogelijkheid kregen om zelf initiatief te nemen. Eén aanwijzing daarvoor vormt de mate waarin de onderwijzers moesten helpen en ondersteunen. Daarnaast is het interessant om te weten of de rol van de leerkracht verandert door toedoen van het leermiddel.

h. Het leermiddel en de kinderen.

Onder deze noemer zijn een aantal vragen gesteld naar de didactische kwaliteiten van het leermiddel. Het gaat hier om een aantal basis-kwaliteiten waaraan voldaan moet worden willen andere doelstellingen van een leermiddel gerealiseerd worden.

i. Opdrachten en werkvormen.

Een expliciet uitgangspunt bij het ontwerpen van het leermiddel vormde het maken van een 'gevarieerd menu', met veel mogelijkheden voor de exploratie en het initiatief van het kind, maar ook voor groeps- en klassikaal werken. Een belangrijke rol werd ook toegedacht aan het documentatiecentrum. Een aantal vragen zijn gesteld om na te gaan of dit uitgangspunt enigermate gerealiseerd is.

j. De relatie museum/school.

Het project wil een bijdrage leveren aan een vorm van integratie van het museum in de school. Hoe staan de onderwijzers hier tegenover en hoe waarderen ze de concrete uitwerking hiervan in dit project. Dit laatste is vooral belangrijk voor de toekomstige samenwerking school/museum.

2.3 Het onderzoeksinstrument.

Voor het onderzoek is een vragenlijst ontworpen. Als basis voor het ontwikkelen van de vragenlijst is er een gesprek geweest met de stafmedewerkers van de SMVR, die bij het ontwikkelen van het project betrokken zijn geweest.

In eerste instantie is er een concept-vragenlijst ontwikkeld, die met vertegenwoordigers van de verschillende educatieve diensten van de musea is besproken en ook bij de betreffende stichtingsmedewerkers is afgetoetst.

Dit alles heeft geresulteerd in de definitieve vragenlijst, die achterin het verslag is te vinden.

2.4 De onderzoekspopulatie.

Gezien het geringe aantal proefscholen leek het niet verstandig een steekproef uit het onderzoeksuniversum te nemen.

De onderzoekspopulatie omvat dan ook alle leerkrachten van de klassen die het leermiddel gekregen hebben.

2.5 De uitvoering van het onderzoek.

Aan de hand van de vragenlijst is er aan het eind van het schooljaar '77/'78 met iedere leerkracht een gesprek geweest. Uiteindelijk is er met 10 leerkrachten gesproken, waarvan 2 leerkrachten op dezelfde school werkten met dezelfde klas.

Met 1 school is het gesprek niet doorgedaan, omdat zij daar aan het eind van het schooljaar geen tijd voor konden vinden.

Eén leerkracht lag ten tijde van de interviews in het ziekenhuis.

Met één leerkracht was het gesprek te onvolledig om de gegevens daarvan in het verslag op te nemen.

HOOFDSTUK III.

De resultaten van het onderzoek.

TIJDSBESTEDING:

In het volgende schema is weergegeven:

- met welke musea de scholen gewerkt hebben
- hoe lang de periode geweest is, die aan het project besteed is
- de frequentie, waarmee aan het project gewerkt is
- de tijd die per keer werd besteed.

SCHOOL	MUSEA	PERIODE	FREQUENTIE	TIJDSDUUR
A	Boymans v. Beuringen Dubbelde Palmboom Maritiem Lijnbaan	het hele jaar	2 x per 3 weken de hele klas, daarnaast individueel	30 à 45 min.
B	Boymans v. Beuringen Dubbelde Palmboom Maritiem	minstens een half jaar	variabel	niet te bepalen kinderen werkten eraan als zij wilden
C	Maritiem Lijnbaan	Lijnbaan: enkele middagen Maritiem: moeilijk te bepalen	variabel, soms paar dagen achtereen, soms eens in de week	variërend van 30 min. tot 60 min.
D	Boymans v. Beuringen Lijnbaan	2 maanden	1 x per week	90 minuten
E	Boymans v. Beuringen Lijnbaan	1 maand	elke dag	30 à 45 min.
F	Boymans v. Beuringen Dubbelde Palmboom	3 weken voor B.v.B. 2 maanden voor D.P.	gedurende 3 weken 3 x per week of dagelijks; gedurende 2 mnd: 1 x per week	gemiddeld 90 min.
G	Dubbelde Palmboom	2 maanden	1 x per week	90 min. gemiddeld soms 180 min.
H	Dubbelde Palmboom	2 maanden	1 x per week	90 minuten
I	Lijnbaan	2 maanden	1 à 2 x in de week	circa 1 middag

KEUZE VAN DE MUSEA

VRAAG Met welke musea is er gewerkt en op welke gronden was de keus voor
4 de musea (of het museum) gebaseerd.
en
5

Allereerst een overzicht van het aantal klassen, dat met de verschillende musea heeft gewerkt:

5	klassen	hebben	met	Boymans	van	Beuningen	gewerkt
5	"	"	"	De	Dubbelde	Palmbloom	"
3	"	"	"	Maritiem	Museum		"
5	"	"	"	Lijnbaancentrum			"

Als we het aantal musea bekijken, dat per klas behandeld is, dan zien we het volgende resultaat:

1	klas	heeft	met	alle	4	de	musea	gewerkt
1	"	"	"		3	musea		"
4	klassen	werkten	met	2	musea			
3	klassen	hebben	1	museum	behandeld			

Een bepaald museum werd in 2 gevallen gekozen omdat de onderwijzers mee hadden geholpen aan de totstandkoming van de map.

In sommige gevallen werd het Lijnbaancentrum wél gekozen, omdat de tentoonstelling van beperkte duur was; in andere gevallen gaf die tijdgebondenheid juist problemen.

In het ene geval werd een museum gekozen, omdat men er nog niet geweest was, in het andere geval koos men juist voor een bepaald museum, omdat men er al jaren kwam. De keus is ook willekeurig geweest. De musea, die men niet bezocht heeft vielen af, omdat men er niet meer aan toe kwam.

VOORWAARDEN

VRAAG Wat betreft de beschikbare tijd in het rooster om aan het project
6, mee te doen vinden:

7
en
8

- 5 leerkrachten dat er voldoende tijd beschikbaar was.
- 2 leerkrachten dat er niet voldoende tijd was te vinden.
- 3 leerkrachten dat de tijd er eigenlijk niet was, maar dat je die ervoor moest maken.

Commentaar:

Van de 5 mensen die deze vraag positief beantwoordden, heeft 1 met 4 musea gewerkt; 1 met 3; 2 met 2 en 1 met 1.

De beschikking over documentatiemateriaal gaf niet of nauwelijks problemen. Door 2 wordt gezegd dat er niet zo veel documentatiemateriaal nodig was. Als het materiaal op school niet aanwezig was, werden boeken van thuis of uit de bibliotheek geraadpleegd. Ook werden er instanties aangeschreven voor de benodigde informatie. Bij klassikaal werken gaf met name de kwantiteit van het benodigde materiaal iets meer problemen. Door de klassikale werkwijze hebben de kinderen op hetzelfde moment, hetzelfde materiaal nodig, waardoor er dan te weinig voor handen is. Over het Lijnbaancentrum wordt 1 maal opgemerkt, dat het onderwerp 'werkloosheid' in het huidige documentatiecentrum niet aan de orde komt, maar dat er in de map zelf voldoende materiaal te vinden is.

Met betrekking tot de hulpmiddelen wordt 1 maal het ontbreken van fotoestellen genoemd.

Met betrekking tot de accomodatie worden geen opmerkingen gemaakt.

Andere redenen:

Verder worden door 6 leerkrachten geen andere redenen genoemd,

die het meedoen aan het project belemmerd hebben. De overige 4 leerkrachten maakten achtereenvolgens de volgende opmerkingen:

'Misschien dat méér praten met de makers van het project meer resultaat had opgeleverd.'

'Andere activiteiten op school, zoals sportdagen en het maken van een musical.'

'De groepsgrootte was een belemmering en de moeilijkheidsgraad van Boymans-van Beuningen.'

'De gekozen werkwijze kostte te veel tijd.'

VORMGEVING

VRAAG De vormgeving van het leermiddel wordt leuk/aantrekkelijk gevonden:
9

9 van de 10 leerkrachten zijn over de vormgeving enthousiast tot zeer enthousiast;

1 leerkracht is dat niet. Hij merkt op: 'Het had speelser gekund; als je het doorbladert lijkt het niet voor kinderen bestemd; het doet wat stijfjes aan. De illustraties zouden wat moderner kunnen. Het zou zo uit de dertiger of veertiger jaren geweest kunnen zijn.'

VRAAG De practische hanteerbaarheid van het leermiddel wordt door alle
10 leerkrachten als goed beoordeeld. Daarbij werden nog wel de volgende kanttekeningen geplaatst:

Van de 5 mensen, die met het Lijnbaancentrum gewerkt hebben, merken 2 hierover op, dat deze map snel kapot ging en dat de kaarten van verschillende grootten niet handig waren.

1 leerkracht merkt op dat de open plastic mapjes in de klapper niet zo handig waren, omdat de spullen eruit vielen als je de map per ongeluk op zijn kop hield.

1 leerkracht zegt, dat het werkschrift bij de Dubbele Palmboom te klein was, waardoor het eigenlijk overbodig werd, omdat de kinderen daarnaast dan toch een gewoon schrift nodig hadden.

VRAAG Alle leerkrachten vinden de opmaak van het leermiddel duidelijk
11 en overzichtelijk:

1 maal wordt opgemerkt dat het beter zou zijn om de inleiding niet telkens te herhalen. Dat gaf bij de kinderen verwarring. Misschien is het mogelijk deze inleiding apart te maken in een afwijkende kleur.

1 leerkracht zegt dat het niet altijd even overzichtelijk was. Kinderen begrepen soms niet wat de opdracht nu was. Dit hangt volgens hem wel samen met het taalgebruik.

HANDLEIDING

VRAAG De vraag of de handleiding voldoende informatie gaf om met het
12 project van start te gaan wordt door 3 leerkrachten positief beantwoord. 5 leerkrachten vinden dat de handleiding onvoldoende was.

Kritiek is er op de handleiding omdat deze slechts algemene informatie geeft. Te weinig wordt ingegaan op de doelstelling van het project en de bedoeling van de verschillende thema's. Hierdoor was het moeilijk om greep op het geheel te krijgen om met het project gericht aan de slag te gaan. Bovendien zou men graag méér achtergrondinformatie aantreffen in de handleiding, zodat aan de verschillende opdrachten meer diepgang gegeven kan worden. (Op 2 leerkrachten is deze vraag niet van toepassing, omdat zij meegewerkt hebben aan de totstandkoming van het leermiddel).

WERKWIJZE

VRAAG 13 Om een goed overzicht te geven van de manier waarop met het leermiddel is gewerkt, wordt per leerkracht een korte samenvatting van het werkproces gegeven:

SCHOOL A:

De mappen gaven in de klas een hele consternatie. Boymans-van Beuningen is als eerste gekozen. Deze keuze was overigens willekeurig. De klas zat in groepjes van 2 bij elkaar. De tijdsgrafiek is gezamenlijk gemaakt, daarna konden de kinderen zelfstandig doorgaan. Daarbij kozen ze voor de opdrachten, die hen het meeste aanspraken. Als sommige opdrachten vaak problemen gaven, werd er klassikaal even aandacht aan besteed. Met alle musea is op deze manier gewerkt.

SCHOOL B:

Eerst is er een kringgesprek geweest over 'De Mens en zijn Vrije Tijd'. Daarna zijn de mappen uitgedeeld en is de inleiding klassikaal gedaan. Het eerste museumbezoek werd ook klassikaal gedaan, zodat de kinderen het museum kenden. Daarna gingen ze zelfstandig

door, werkten de opdracht af, waarbij ze wel opdrachten mochten overslaan. Als ze aan de opdrachten kwamen, die ze in het museum moesten doen, gingen ze zelfstandig onder schooltijd in groepjes van 2 of 3 dit museum bezoeken. Daarbij namen ze de schriften mee, waar de opdrachten in gemaakt moesten worden. Naderhand, op school, lieten ze dit dan aan de onderwijzer zien. De kinderen konden zelf kiezen naar welk museum ze toe wilden voor de tweede keer. Sommige kinderen hebben meerdere musea voor de tweede maal bezocht, anderen waren minder gemotiveerd om nog voor een tweede keer te gaan.

SCHOOL C:

In de groep werd instructie gegeven. De opdrachten werden achter elkaar afgewerkt, waarbij opdrachten ook mochten worden overgeslagen. De opdrachten die te moeilijk waren om zelfstandig te doen, werden klassikaal behandeld. De vraagstelling werd dan niet begrepen en de kinderen waren dan niet gemotiveerd om met zo'n opdracht aan de slag te gaan. Tot slot zijn alle opdrachten klassikaal besproken.

SCHOOL D:

De eerste acht nummers (het algemene gedeelte) zijn klassikaal behandeld. Hierdoor hadden alle kinderen dezelfde voorinformatie voor het eerste museumbezoek. Het grootste gedeelte van de opdrachten is daarna in groepjes gedaan en een aantal opdrachten zijn individueel uitgewerkt. De keuze voor de opdrachten was vrij.

SCHOOL E:

De inleiding heeft klassikaal plaats gevonden. Daarna kozen de kinderen voor bepaalde opdrachten en vormden op die wijze groepjes.

SCHOOL F:

Als inleiding op het museum 'De Dubbele Palmboom' is een stukje geschiedenis van Delfshaven behandeld. Vervolgens werden de opdrachten klassikaal uitgelegd en gingen de kinderen er mee aan de slag

om ze in groepjes uit te voeren. Daarbij werd stapsgewijs aangegeven wat er moest gebeuren. Een paar kaarten zijn aanleiding geweest voor een les, zoals de kaart over thee en koffie. De overstap vanuit de inleiding naar Boymans-vanBeuningen is aangevuld met extra informatie in de vorm van kunstgeschiedenislessen. Daarna zijn de opdrachten samen bekeken en door de kinderen uitgevoerd. Daarbij werden de opdrachten over de groepjes verdeeld.

SCHOOL G:

Bij de start van een nieuw museum werd de inleiding gezamenlijk doorgelezen. Door middel van vragen en uitleggen werd geprobeerd om met elkaar een link te leggen tussen het onderwerp en het museum en de musea onderling. Na deze gezamenlijke inleiding kozen de leerlingen voor een groepje en gingen ze aan de slag met de opdrachten.

SCHOOL H:

Het algemene gedeelte is klassikaal gedaan met de opdrachtkaarten die daarbij hoorden. Daarna is er in groepjes gewerkt of individueel. De kinderen waren vrij in de keuze van de opdrachten; als meerdere kinderen aan dezelfde opdracht wilden werken vormden zij een groepje. Op deze manier ontstonden er in de klas vier grote groepen, waarvan twee groepen zich bezig hielden met 'koffie-thee-cacao' en twee groepen met 'wijn en bier'. Twee kinderen werkten de opdrachten over 'spel en spelen' uit en één kind hield zich bezig met 'feesten'. Bij het uitwerken van de opdrachten verzamelden ze allerlei materiaal over het gekozen onderwerp; hiervoor gingen ze soms ook zelf woensdagsmiddag nog op stap. Ook werden er verschillende instanties aangeschreven met het verzoek om documentatiemateriaal toe te sturen. Dit alles resulteerde in het maken van een tentoonstelling over deze verschillende onderwerpen.

SCHOOL I:

De manier van werken zoals deze in de handleiding werd voorgesteld

stelden de kinderen voor te grote problemen. Daarom is er gekozen voor een klassikale aanpak, waarbij het accent op het doceren kwam te liggen, hierbij is de lijn gevolgd van de verschillende opdrachten in de map van het Lijnbaancentrum.

VRAAG 14 Alle leerkrachten zijn van mening dat het leermiddel de mogelijkheid bood om er zowel klassikaal, groepsgewijs als individueel mee te werken. Commentaar: Uit de beantwoording van vraag 13 is dit ook af te leiden.

ROL VAN DE ONDERWIJZER

VRAAG 15 De mate waarin de leerlingen zelfstandig met het leermiddel konden werken:

In 2 klassen bleek dat de kinderen niet zelfstandig met het leermiddel konden werken. 1 leerkracht geeft daarvoor als reden, dat de kinderen niet wisten waar ze naar toe moesten werken; er was geen duidelijk doel.

In de andere klas lukte het soms individueel met erg veel sturing door de leerkracht,

In de overige 8 gevallen bleken de kinderen in redelijke tot voldoende mate zelfstandig met het leermiddel te kunnen werken. Dat de leerkrachten daarbij nog het nodige moesten helpen en uitleggen blijkt uit de verschillende opmerkingen:

- Vooral in het begin is hulp nodig; je moet structuur aanbrengen.
- De moeilijk lerende kinderen laten het snel afweten.

- Je moest meer motiveren dan uitleggen, omdat de kinderen niet wisten waar ze naar toe werkten.
- Aanvullende opdrachten van de leerkrachten waren noodzakelijk.

VRAAG 16 Over de ondersteuning die nodig was per opdracht is niet door iedere leerkracht even gedetailleerd geantwoord. Enkele globale opmerkingen:

- Het verzamelen van materiaal vereist ondersteuning, vooral het aangeven van de wegen.
- De creatieve opdrachten.
- De opdrachten die om eigen initiatief van de kinderen vroegen.

Een overzicht van de opdrachten die genoemd werden geeft het volgende beeld:

MUSEUM BOYMANS-VAN BEUNINGEN:

<u>Opdracht:</u>		<u>Opmerkingen:</u>
10	(2x)	Snaptten de bedoeling niet. Uitvoering lukte niet. Bovendien gevaarlijk.
12	(1x)	Te weinig documentatie
13	(1x)	Te simpele opdracht 1 streep en het is gedaan.
14	(2x)	Te weinig documentatie. Bedoeling onduidelijk.
15	(1x)	
16	(2x)	Bedoeling onduidelijk.
20	(1x)	Geen fototoestellen aanwezig.
21	(1x)	
23 t/m 29 11/12/13	(1x)	Te weinig indormatie voor de leerkracht. Onduidelijk voor de kinderen wat deze opdrachten met het thema te maken hebben.

MUSEUM DE DUBBELDE PALMBOOM:

Opdracht:

2/3/6/11/13/16

Opmerkingen:

Over opdracht 6 wordt nog door een andere leerkracht opgemerkt dat de opdracht erg nietszeggend is. Het komt neer op overschrijven.

HET LIJNBAANCENTRUM:

1 leerkracht heeft geconstateerd dat de kringloop opdracht te moeilijk is. Daarnaast merkt hij op, dat sommige opdrachten nogal doelloos waren en veel op hetzelfde neerkwamen (praat eens met.....).

Over het Maritiem Museum werden geen opmerkingen per opdracht gemaakt.

VRAAG 18 De rol van de onderwijzer blijkt tijdens het werken met dit project niet anders te zijn dan in andere lessen.

1 leerkracht vindt dat zijn rol wel anders gekarakteriseerd kan worden.

1 leerkracht vindt dit enigszins het geval en

8 leerkrachten vinden dat hun rol niet anders te karakteriseren is.

Vrijwel al deze leerkrachten merken op dat er veel met opdrachten gewerkt wordt. Je bent dan al meer begeleider, stimulator. Dat was ook met dit project zo.

HET LEERMIDDEL EN DE KINDEREN

VRAAG Het leermiddel en het taalniveau van de kinderen:

19

3 leerkrachten vinden de taal van het leermiddel goed aansluiten.

7 leerkrachten vinden dat de taal niet, of niet helemaal aansluit bij het niveau van de kinderen.

Opmerking:

2 maal wordt gezegd dat Boymans-vanBeuningen met namen voor zwakkere groepen te moeilijk is.

2 maal wordt opgemerkt dat de taal misschien wel aansluit bij het niveau van het taalboekje van de 6e klas, maar doordat de kinderen er zelfstandig mee moeten werken dat dan toch te hoog is.

1 maal wordt met name de zinsbouw als te moeilijk vermeld. De kinderen begrepen dan vaak niet wat nou precies de opdracht aan hen was.

1 maal wordt met name het verhaal van Pernosios van de Dubbeldde Palmboom te moeilijk gevonden om zelfstandig te lezen. Bij de combinatie klas 5/6 bleek de 6e klas er soms meer moeite mee te hebben dan de vijfde. De 5e klas was eerder geneigd om moeilijke woorden op te zoeken.

VRAAG Het leermiddel en de belangstellings sfeer van de kinderen:

20

Over het algemeen sloot het leermiddel goed aan bij de belangstellings-sfeer van de kinderen, alhoewel hier wel verschillen per museum zijn te constateren.

3 maal wordt gezegd dat de kinderen er wel even in moesten komen en dat de motivatie bij de start even een probleem was. Per museum:

BOYMANS-VAN BEUNINGEN:

Van de 5 leerkrachten, die met dit museum gewerkt hebben vindt:

- 1 dat het wel aansluit
- 2 zeggen dat het minder aansluit
- 1 zegt dat het bij sommige kinderen aansluit en
- 1 leerkracht oordeelt hierover negatief.

DUBBELDE PALMBOOM:

Alle 5 leerkrachten die met dit museum werkten vinden het aansluiten bij de belangstelling van de kinderen.

MARITIEM MUSEUM:

Van de 3 leerkrachten die met dit museum gewerkt hebben zegt

- 1 dat het de jongens méér aanspreekt
- 1 zegt dat het verschillend per kind is.

LIJNBAANCENTRUM:

In alle gevallen vindt men dit goed aansluiten.

VRAAG De moeilijkheidsgraad van de opdrachten:

21

- 7 leerkrachten vinden de moeilijkheidsgraad goed.
- 2 leerkrachten vinden de opdrachten tussen goed en te hoog in zitten.
- 1 leerkracht vindt de moeilijkheidsgraad van de opdrachten te hoog.

VRAAG Naar eigen aanleg bezig kunnen zijn.

22

Alle leerkrachten vinden dat het leermiddel de kinderen voldoende mogelijkheid bood om naar eigen aanleg bezig te zijn. Wel plaatsten 3 leerkrachten een kanttekening:

1 maal wordt gezegd dat die mogelijkheid alleen geldt voor de niet geleide vragen.

1 maal merkt men op dat het voor zwakke groepen niet motiverend genoeg is.

VRAAG De selectie van de opdrachten.

23

Door de leerkrachten zijn geen opdrachten met opzet weggelaten. Wel is het zo dat er in 3 gevallen opdrachten niet gedaan zijn wegens tijdgebrek. Daar in veel gevallen de kinderen de vrije keus hadden, hebben deze wel opdrachten overgeslagen.

OPDRACHTEN EN WERKVORMEN

VRAAG De opbouw in de serie opdrachten per museum:

24

2 leerkrachten vinden dat er een duidelijke opbouw was. (Bij 1 leerkracht heeft dit alleen betrekking op het Lijnbaancentrum)

De overige leerkrachten hebben geen opbouw kunnen constateren. De rode draad ontbrak huns inziens. Dit werd ook veroorzaakt door het feit dat de doelstelling van het project onduidelijk was. (zie vraag 13). De opdrachten stonden erg op zichzelf; ze werden soms als los zand gekarakteriseerd. Maar dit werd soms ook gezien als mogelijkheid voor de kinderen om opdrachten weg te laten en een eigen volgorde te kiezen. (Op 2 leerkrachten was deze vraag niet van toepassing door de medewerking aan de totstandkoming van het leermiddel).

VRAAG Het leermiddel bestaat uit vrije en gebonden opdrachten.
25

Met deze samenstelling zijn alle leerkrachten het eens:

8 leerkrachten vinden dat er voldoende afwisseling is.
2 vinden dat er te veel nadruk is komen te liggen op de
vrije opdrachten. Hierdoor is het moeilijk om na te gaan
wat de kinderen geleerd hebben. (Het toetsingselement
ontbreekt).

VRAAG Alle leerkrachten vonden de afwisseling in de werkvormen voldoende
26
27 en vonden dat de opdrachten stimuleerden tot samenwerken. Ook bleek
28 dat de leerlingen voldoende ruimte in de opdrachten kregen om zelf
te onderzoeken. Daarbij werden nog wel door 3 leerkrachten opmer-
kingen gemaakt:

- Soms boden de opdrachten al het antwoord in zich.
- Ja, maar de kinderen konden dat niet aan.
- Noodzakelijk is een goede lijst met verwijzingen naar boeken en andere informatiebronnen.

VRAAG In alle gevallen hebben de leerlingen gebruik gemaakt van documen-
29 tatiemateriaal. Over de trefwoorden wordt verschillend geoor-
deeld:

3 leerkrachten zeggen dat deze woorden niet functio-
neerden.
Anderen reageren wel positief, maar maken kanttekeningen,
zoals:

- Soms was er wel, soms geen trefwoord.
- Trefwoord klopte niet altijd.
- Soms trefwoord overbodig.

VRAAG De aansluiting van de verschillende werkvormen bij de wijze van
30 lesgeven van de onderwijzer.

Voor 9 leerkrachten geldt, dat de werkvormen, die in het leermiddel gebruikt worden, aansluiten bij hun manier van lesgeven.

Voor 1 leerkracht is dit niet het geval; hij merkt daarbij op, dat het wel aansluit bij de stijl van lesgeven, die hij zich zou wensen.

VRAAG Bieden de verschillende opdrachten de mogelijkheid tot vakken-
31 integratie.

8 leerkrachten beamen dit.

1 van deze leerkrachten beantwoordt de vraag met ja, in die zin dat er verschillende vakken in het project aan de orde komen, maar in andere lessen is er niet op in gegaan.

2 leerkrachten vinden dat die vakkenintegratie niet zo voor de hand ligt, omdat de stof die in het project aan de orde komt, te ver weg ligt van wat er in de normale schoolvakken behandeld wordt.

VRAAG Het leermiddel gaf geen aanleiding tot andere werkwijzen in ande-
32 re lessen. Dit is in overeenstemming met de beantwoording van vraag 18 en 30.

MUSEUM/SCHOOL

VRAAG De verhouding binnen-buitenschoolse activiteiten in dit project.
33

5 maal wordt deze verhouding goed genoemd.
1 maal wordt 2 bezoeken per museum te veel gevonden.
3 maal vindt men dat binnen het kader van dit project het museum vaker bezocht zou moeten worden.
1 maal wordt opgemerkt dat de buitenschoolse activiteiten uitgebreid zouden kunnen worden met b.v. bezoeken aan andere instanties (b.v. bedrijf, arbeidsbureau etc.).

VRAAG De formule voor werk op school - museumbezoek, verdere verwerking
34 op school.

Alle leerkrachten vinden dit een goede opzet.
Eén merkt op dat museumbezoek als inleiding misschien goed is voor de motivatie.
Een ander constateert het tegenovergestelde.
Het museum als sluitstuk zou wellicht beter zijn, omdat het na het bezoek, waarin ze alles in het écht gezien hadden, moeilijk was om vanaf het papier te werken.
M.b.t. het Lijnbaancentrum wordt door 1 leerkracht opgemerkt, dat het leermiddel beter had moeten aansluiten op de tentoonstelling.

VRAAG In alle gevallen zijn de voorbereidende opdrachten gedaan.
36

In 1 geval moet hierbij opgemerkt worden, dat de tijd ervoor gegeven was, maar dat de kinderen de vrijheid hadden om het al of niet te doen.

VRAAG De museumles door een educatieve medewerker van Boymans-van Beuningen.
37

In de 4 gevallen waarin deze les in een klas gegeven is,
vinden

2 leerkrachten dat deze les een goede voorbereiding is
op het museumzoek.

2 leerkrachten vinden dat de les te hoog gegrepen was,
waardoor het de kinderen niet aansprak.

De waardering van de verschillende leerkrachten voor de begeleiding in het museum.

SCHOOL	BOYMANS VAN BEUNINGEN	DUBBELDE PALMBOOM	MARITIEM	LIJNBAAN
A	de sfeer is niet op kinderen afgestemd	goed	goed	goed
B	sprak niet zo aan	geweldig	leuke tentoonstelling voor opdrachten niet duidelijk waar ze 't konden vinden	n.v.t.
C	n.v.t.	n.v.t.	kinderen hebben zelfstandig gewerkt	in kleinere groepen is wenselijk
D	wisselend per begeleider. Te weinig gevoel voor de groep	n.v.t.	n.v.t.	onvoldoende mankracht. Uitleg was noodzakelijk
E	sprak niet zo aan. Te hoog gegrepen	n.v.t.	n.v.t.	goed
F ₁	Leerkracht heeft rondleiding zelf gedaan. 1 uur is te kort	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
F ₂	n.v.t.	goed	n.v.t.	n.v.t.
G	n.v.t.	erg goed	n.v.t.	n.v.t.
H	n.v.t.	goed	n.v.t.	n.v.t.
I	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	onvoldoende mankracht. Geen coördinatie tusser rondleiders.

VRAAG In het project wordt een tweede museumbezoek als mogelijkheid
39 aangegeven, maar is niet als zodanig geprogrammeerd. Over dit
40 tweede museumbezoek:
41

In 3 klassen is het 2e bezoek klassikaal gedaan:
1 maal had dit betrekking op alle musea, maar waren deze bezoeken in het kader van een andere aanvraag.

1 maal betrof het 1 museum.

1 maal zijn er in een klas 2 musea twee maal bezocht.

In 1 klas gingen de kinderen in groepjes van 2 of 3 onder schooltijd zelfstandig voor de 2e maal naar het museum. De kinderen kozen daarbij zelf uit naar welk museum ze gingen.

In 2 klassen zijn er vermoedelijk 1 of 2 kinderen met de ouders voor de 2e keer naar het museum gegaan.

In de andere klassen heeft geen tweede bezoek plaats gevonden. Als reden geldt hier tijdgebrek.

Voor het tweede museumbezoek zijn de opdrachtkaarten mee naar het museum genomen:

In 1 geval maakten de kinderen op school 1 keus voor de opdrachtkaart die ze mee naar het museum namen.

De kinderen werden door de opdrachtkaarten gestimuleerd om in het museum op onderzoek uit te gaan:

1 maal wordt opgemerkt, dat het soms ook averechts werkte, doordat de kinderen er een wedstrijd van maakten, wie iets het snelst gevonden had.

In de opdrachten zouden méér aandachtisende vragen moeten zitten en tevens méér achtergrondinformatie over de bepaalde onderwerpen.

VRAAG De functie van het museumbezoek in dit project.

42

43

Vrijwel alle leerkrachten zien het museumbezoek in het kader van dit project als verschaffer van extra informatie. Daarnaast is de motiverende kracht van 'dingen in het écht zien' van groot belang.

Opmerkingen:

'De taboesfeer doorbreken'.

'Het idee van: in het museum daar ligt rotzooi'.

1 leerkracht vindt de functie van het museumbezoek in dit project onduidelijk. Velen zeggen dat het museum de functie kan hebben van 'plek om te leren'. Het contact met echte voorwerpen of beeldend materiaal is van groot belang in het leerproces. Opmerking:

'In het museum zou een klasje moeten zijn, waardoor de kinderen vanuit de les gelijk iets kunnen gaan opzoeken in het museum'.

WAARDERING EN SUGGESTIES

VRAAG Als meest waardevol voor de leerlingen wordt meerdere malen ge-

44

noemd de kennismaking met het museum als alledaagse instelling.

45

46 Het museumbezoek wordt door dit project in een ander licht geplaatst.

2 maal wordt discussie over werkloosheid en vrijetijdsbesteding genoemd als het meest waardevolle.

1 maal wordt het bijbrengen van interesse voor de kunst genoemd (dit had betrekking op Boymans- van Beuningen).

Tenslotte nog een bloemlezing van suggesties en opmerkingen die door de leerkrachten zijn gemaakt:

'Het geheel moet minder vrijblijvend zijn. Toetsing is ook een
'wezenlijk onderdeel van een onderwijsproces'.

'3 musea rond 1 thema geeft beperking; er zijn leukere onderwerpen
'te vinden voor ieder museum apart. Alhoewel het zélf kunnen kiezen
'voor een museum voor de kinderen positief is geweest, is het beter
'om een project te maken rond 1 museum per jaar. M.b.t. één museum
'zou je dan 2 onderwerpen kunnen behandelen, waardoor de kinderen
'dan toch nog een keuzemogelijkheid hebben'.

'Voor 1 schooljaar is de aangeboden stof veel te omvangrijk. Een
'project moet ongeveer in 6 weken, gedurende 2 uur per week afge-
'rond kunnen worden'.

'4 musea is veel te veel in één jaar. Andere dingen worden dan ver-
'waarloosd. 1 project goed doen is meer van belang. Het beste is een
'project van ca 6 weken. Per jaar zou je een keus moeten kunnen maken
'tussen verschillende projecten. Met de leerkrachten die met het-
'zelfde project aan de slag gaan, zouden dan 1 of 2 bijeenkomsten ge-
'organiseerd moeten worden om met elkaar uit te wisselen over de
'werkwijze die men hanteert'.

'Dit project zou uitgebreid moeten worden met een aantal simpelere
'opdrachten voor de zwakkere broeders, anders vallen zij voort-
'durend terug op de teken- en handenarbeidopdrachten'.

'Hoe actueler het onderwerp van een project, hoe beter. De moti-
'vatieproblemen zijn dan veel minder'.

'De thema's in het project kwamen niet goed uit de verf. De opdracht-
'kaarten hadden te weinig diepgang om lang bij een aspect stil te
'blijven staan'.

'Het is een goed initiatief geweest'.

'Het project valt goed in te passen'.

'Een voorbereidingscursus voor de leerkrachten om in het museum
'Boymans-van Beuningen beter uit de voeten te kunnen zou wenselijk
'zijn'.

HOOFDSTUK IV: Samenvatting van de belangrijkste uitkomsten.

In het vorige hoofdstuk zijn de resultaten van het onderzoek weergegeven. Daarvan is hier een beknopte samenvatting gemaakt. Voor een goed inzicht in de ervaringen en waarderingen van de leerkrachten die met het leermiddel hebben gewerkt is het nodig om hoofdstuk III te raadplegen. Deze samenvatting kan niet meer dan een globale indruk van de grote lijnen van de onderzoekresultaten geven.

De samenvatting doorloopt de belangrijkste aandachtspunten van het onderzoek, zoals aangeduid in hoofdstuk III.

a. Tijdsbesteding.

De in het project geïnvesteerde tijd is zeer verschillend. Deze varieert wat betreft de periode: van een maand tot een heel jaar; wat betreft de frequentie: van iedere dag tot één maal in de week en wat betreft de tijdsduur: per keer van een half uur tot een hele middag.

De tijd, die aan een museum is besteed, is per school ook zeer verschillend. Wanneer je hier een gemiddelde in probeert te vinden kom je uit op: per museum een periode circa van twee maanden met een frequentie van één maal per week van anderhalf uur per keer.

Er is niet gevraagd naar voorkeuren wat betreft de tijdsbesteding. De onderwijzers hebben zelf kunnen kiezen voor de voor hen meest geschikte tijdsbesteding en investering. Daarvan hebben ze ook gebruik gemaakt. De voorkeur blijkt dan uit de individuele keuzen die gemaakt zijn. De ruimte die het project bood voor deze verschillende voorkeuren blijkt dus een goed uitgangspunt te zijn.

b. Keuze van de musea.

In slechts één geval zijn alle musea behandeld. Gebrek aan tijd is de voornaamste factor, waardoor musea niet aan de orde zijn gekomen. We kunnen concluderen dat het leermiddel te omvangrijk was om het binnen één leerjaar in het lesprogramma in te passen.

c. Voorwaarden.

Wanneer expliciet gevraagd wordt of er in het rooster voldoende tijd is voor het project, komt het tijdgebrek, zoals we hebben geconstateerd bij de museumbezoek, minder naar voren. Voor de vraag of er voldoende tijd beschikbaar was voor het project lijkt het aantal bezochte musea per klas echter een betere maatstaf. Er is geen gebrek geweest aan documentatiemateriaal of andere voorzieningen. Andere belemmerende factoren komen niet eenduidig naar voren.

d. De vormgeving.

De leerkrachten oordelen positief over de verschillende aspecten van de vormgeving, zoals aantrekkelijkheid, hanteerbaarheid en overzichtelijkheid. We kunnen concluderen dat de vormgeving van het leermiddel als geslaagd beschouwd mag worden.

e. De handleiding.

De onderwijzers waren niet geheel tevreden over de handleiding. Het verdient aanbeveling om de handleiding uit te breiden. Enerzijds met een duidelijke beschrijving van de doelstelling van het leermiddel, anderzijds met meer achtergrondinformatie over de verschillende onderwerpen, die aan de orde komen.

f. Werkwijze.

We kunnen constateren dat het leermiddel de mogelijkheid bood om er zowel klassikaal, als niet-klassikaal mee te werken. De inleiding is veelal klassikaal gedaan. Bij de niet-klassikale werkwijzen kozen de kinderen zelf aan welke opdrachten ze wilden werken en vormden op die manier groepjes. De werkwijze in de verschillende klassen blijkt niet sterk uiteen te lopen.

g. De rol van de leerkracht.

In de meeste gevallen konden de kinderen in redelijke tot voldoende mate zelfstandig met het leermiddel werken. De leerkracht kon echter in zijn ondersteunende, verduidelijkende en stimulerende rol zeker niet gemist worden.

De leerkrachten zijn van mening dat hun rol in het project niet anders gekarakteriseerd kan worden dan in andere lessen het geval is. Een conclusie kan zijn dat het leermiddel niet wordt ervaren als een aanzet tot vernieuwing van onderwijsmethodiek.

h. Het leermiddel en de kinderen.

Uiteindelijk moet het leermiddel de kinderen in staat stellen iets te leren. Een voorwaarde hiertoe is dat het leermiddel in ieder geval aansluit bij het taalniveau en de belangstellingssfeer van de zesde klassers.

Samenvattend kunnen we over de gebruikte taal in het leermiddel concluderen dat dit voor de doorsnee van de zesde klassen te hoog was. Dit betreft zowel woordgebruik als zinsbouw.

De aangedragen thema's en deelthema's sloten in grote lijnen aan bij de belangstellingssfeer van de kinderen, alhoewel dit per kind natuurlijk toch altijd verschilt.

De onderwerpen die bij Boymans-van Beuningen aan de orde komen maken op die conclusie, naar het oordeel van een aantal onderwijzers, een negatieve uitzondering.

Door het zelf kunnen kiezen voor opdrachten en door de mogelijkheid om opdrachten meer of minder uit te diepen, kunnen we constateren dat de kinderen de ruimte kregen om naar eigen aanleg bezig te zijn.

i. Opdrachten en werkvormen.

Uit de gesprekken met de leerkrachten kunnen we opmaken dat de samenstellers van het leermiddel er in geslaagd zijn een 'gevarieerd menu' te maken. Er is voldoende afwisseling tussen vrije en gebonden opdrachten en tussen werkvormen, die de kinderen soms individueel aanspreken, en dan weer juist stimuleerden tot samenwerking.

Een tweede conclusie is dat voor veel onderwijzers een rode draad of een opbouw door de serie opdrachten heen ontbroken heeft. Duidelijkheid hierover in de handleiding zal het project ten goede komen.

De werkvormen die in het leermiddel gehanteerd worden, komen overeen met de dagelijkse manier van les geven.

Het blijkt dat de leerlingen in alle gevallen gebruik gemaakt hebben van documentatiemateriaal, zoals expliciet in de bedoeling lag bij de ontwerpers van het leermiddel.

j. De relatie museum-school.

De formule voor werk op school - museumbezoek - verdere verwerking op school wordt door alle onderwijzers als een goede aanpak onderschreven.

De onderwijzers omschrijven de functie van het museumbezoek als een middel tot het verschaffen van extra informatie. Dit komt overeen met de intentie van de ontwerpers van het project.

In drie gevallen heeft het tweede museumbezoek klassikaal plaats gevonden. Voor het overige is er nauwelijks sprake geweest van bezoek op eigen initiatief van de kinderen met vriendjes of met ouders.

Tot slot:

Uit de gesprekken met de leerkracht blijkt over het geheel een positieve waardering voor het project.
Eén gemeenschappelijk punt in de verdere suggesties is een beperking van het aantal musea binnen één project.

HOOFDSTUK V: Verantwoording.

Ik wil eindigen met het plaatsen van enkele kanttekeningen bij dit onderzoek.

De pretentie van dit onderzoek is niet meer dan een zo goed mogelijke weergave te geven van de ervaringen en waarderingen van de gebruikers (de leerkrachten) van het leermiddel, waarbij de uitgangspunten die de ontwerpers van het leermiddel hadden zoveel mogelijk zijn getoetst.

De informatie over het ontworpen leermiddel, die voor de makers van het leermiddel waardevol is, is vooral van kwalitatieve aard. Daarom is voor dit onderzoek gekozen voor een vragenlijst met open vragen. Bij de verwerking van de gegevens is zo veel mogelijk geprobeerd juist de verscheidenheid van antwoorden niet verloren te laten gaan in een streven naar een kwantitatieve weergave. Daarom zijn er veel opmerkingen geciteerd als toevoeging.

De vragenlijst is voorgelegd ter beoordeling aan de heer van der Kamp van het Kohnstamm Instituut te Amsterdam. De vragenlijst bleek in het gebruik aan de verwachtingen te voldoen, behalve vraag 17, die door gebrek aan duidelijkheid is uitgevallen.

Bij de interpretatie van de gegevens moet men er rekening mee houden dat deze wellicht in gunstige zin vertekend kunnen zijn door het feit dat de onderzoeker afkomstig was van de SMVR, dezelfde instantie die de begeleiding van het project in handen heeft.

Bij de opzet van dit onderzoek lag het oorspronkelijk in de bedoeling ook de kinderen er bij te betrekken. Om een goed beeld te krijgen van het leermiddel is niet alleen de beoordeling van de onderwijzers, maar ook die van de kinderen van belang. Door tijdgebrek is dit tot mijn spijt niet gerealiseerd.

Els Hoyng

stichting musische vorming rotterdam, juni 1978.

Vragenlijst ten behoeve van de evaluatie van het museumproject

"De mens en zijn vrije tijd".

Algemene gegevens over de school

naam van de school :

naam van de onderwijzer:

klas :

aantal leerlingen :

Heeft u met de school wel eens een museum bezocht
voor dit project ?

Worden er wel eens andere activiteiten georganiseerd voor de leerlingen
buiten school met een bepaald leer- of vormingsdoel ?.....

I ALGEMENE VRAGEN OVER HET PROJÉT

1. Hoe lang is de periode geweest die aan het project "De mens en zijn vrije
tijd" is besteed ?

2. Met welke frequentie heeft u er aan gewerkt ?

3. Hoeveel tijd per keer werd er aan besteed ?

4. Heeft u met alle musea gewerkt. Zo ja, in welke volgorde zijn de musea
aan de orde gekomen en waarop was die keus gebaseerd ?

5. Zo niet, wat was daar de reden voor. Op welke gronden heeft u de keus gemaakt
voor de musea (of het museum) waarmee u wél heeft gewerkt ?

6. Was er voldoende tijd beschikbaar (in het rooster), om aan het project mee te doen ?

7. Stelden de verschillende opdrachten voor de leerlingen u voor problemen m.b.t. het beschikbaar zijn van voldoende:

- documentatiemateriaal

- hulp, middelen en materiaal

- accommodatie

8. Zijn er andere redenen te noemen, die u bij het meedoen aan dit project belemmerd hebben ?

II DE VORMGEVING VAN HET LEERMIDDEL

9. Vond u de vormgeving van het leermiddel leuk/aantrekkelijk ?

a) zo niet, op welke punten schoot het tekort

b) hoe zouden deze punten verbeterd kunnen worden

10. Vond u de vormgeving van het leermiddel praktisch/hanteerbaar ?

a) zo niet, op welke punten schoot het tekort

b) hoe zouden deze punten verbeterd kunnen worden.

11. Vond u de opmaak van het leermiddel duidelijk/overzichtelijk ?

a) zo niet, op welke punten schoot het tekort

b) hoe zouden deze punten verbeterd kunnen worden

III DE SCHRIFTELIJKE BEGELEIDING

12. Gaf de handleiding voldoende informatie om met het project van start te gaan ?

a) zo niet, op welke punten schoot het tekort

b) hoe zouden deze punten verbeterd kunnen worden

IV DE WERKWIJZE

13. De handleiding zegt over het gebruik van het projectmateriaal "zo zou het kunnen". Zou u in het kort iets kunnen vertellen hoe u er in de klas mee heeft gewerkt ?

14. Bood het leermiddel de mogelijkheid om er zowel individueel, groepsgewijs als klassikaal mee te werken ?

V ROL VAN DE ONDERWIJZER

15. a. In hoeverre konden de kinderen zelfstandig met het leermiddel werken ?

b. Moest u veel helpen en uitleggen ?

16. Welke opdrachten vereisten de meeste ondersteuning.

Waar liepen de kinderen vast ?

17. Vindt u dat er in het project te veel/te weinig aan u werd overgelaten ?

18. a. Vindt u dat uw rol als onderwijzer tijdens dit project anders gerakteriseerd zou kunnen worden dan in andere lessen gebruikelijk is ?

b. Welke karakteristiek geeft u er aan.

Hoe waardeert u dat

VII AANSLUITING VAN HET LEERMIDDEL BIJ DE KINDEREN

19. Sloot de taal van het leermiddel aan bij het taalnivo in de klas ?

20. Sloot het leermiddel bij de belangstellingssfeer van de leerlingen aan ?

a) Was hier een verschil per museum te constateren, zo ja, welk.

21. Was de moeilijkheidsgraad van de opdrachten over het algemeen goed, te hoog of te laag ?

a) kunt u uitschieters aangeven.

22. Bood het leermiddel voor de leerlingen de mogelijkheid om naar eigen aanleg bezig te zijn ?

23. Heeft u per museum opdrachten weggelaten ?

a) zo ja, welke opdrachten waren dat en wat was daarvan de reden

VIII DE SOORTEN OPDRACHTEN EN WERKVORMEN

24. Heeft u een opbouw kunnen constateren in de serie opdrachten per museum ?

25. Het leermiddel bestaat uit verschillende soorten opdrachten.

Enerzijds zijn er opdrachten, waarbij de leerling gevraagd wordt naar feitenkennis (1 oplossing is de goede), anderzijds zijn er ook vrije opdrachten waarbij de eigen inbreng van de leerling een grotere rol speelt (meerdere oplossingen zijn goed).

a) vindt u het juist dat beide soorten opdrachten in het project gebruikt zijn ?

b) vindt u de afwisseling voldoende ?

c) vindt u dat een van de twee te veel of te weinig aandacht heeft gekregen ?

26. Het leermiddel maakt gebruik van verschillende werkvormen (individueel/groepsgewijs/klassikaal).

Vond u de afwisseling in de werkvormen voldoende ?

27. Stimuleerden de verschillende opdrachten de kinderen tot samenwerken ?

28. Kregen de leerlingen voldoende ruimte in de opdracht om zèlf te onderzoeken ?

29. a) Hebben de leerlingen n.a.v. de opdrachten gebruik gemaakt van documentatiemateriaal binnen de school; uit andere lessen; elders ?

b) Bodden de trefwoorden daarbij een goede hulp ?

30. Sloten de verschillende werkvormen aan bij uw wijze van lesgeven.
Wat was er anders ?

31. Bodden de verschillende opdrachten de mogelijkheid tot vakkenintegratie ?

32. Heeft het leermiddel aanleiding gegeven tot andere werkwijzen in andere lessen ?

IX RELATIE MUSEUM/SCHOOL

(als we de term museum gebruiken, wordt in dit kader ook het lijnbaancentrum bedoeld).

33. Wat vindt u van de verhouding tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten in dit project ?

34. Wat vindt u van de formule voorwerk op school, follow up in het museum, verdere verwerking op school ?

35. welke musea heeft u bezocht ?

36. Heeft de klas de voorbereidende opdrachten kunnen doen?

37. Was de museumles door een educatieve medewerker van Boymans van Beuningen in de klas een goede voorbereiding voor het museumbezoek?

38. Welke waardering heeft u voor de begeleiding in de musea gezien het niveau en de belangstellingssfeer van de kinderen?

39. Hebben de leerlingen de opdrachtkaarten mee naar het museum genomen?

40. Werden de leerlingen door de opdrachten gestimuleerd om in het museum "op onderzoek" uit te gaan?

41. Een tweede museumbezoek werd in het project als mogelijkheid aangegeven. Wat is hiermee gedaan?

42. Welke functie heeft volgens u het museumbezoek in dit project?

43. Wat zijn uw ideeën over het museum als "plek om te leren" naar aanleiding van dit project?

RESTVRAGEN

44. Wat vond u het meest waardevolle in dit project?

- a) voor de kinderen
 - b) voor uzelf
-

45. Welke suggesties heeft u voor nieuw te ontwikkelen leermiddelen waarin de relatie school-museum (tentoonstelling) centraal staat?

46. Heeft u nog verdere opmerkingen?

BIJLAGE II:

De namen van de scholen, die aan het project hebben deelgenomen:

Clematis	Hoornweg 45.
Nieuw Pernis	Polluxstraat 12, Pernis.
Wilgenplas	Meidoornsingel 118-120.
Andries van der Vlerk	Aalreep 24, Hoogvliet.
De Toekomst	Ottergracht 6.
Marshallschool	Brongras 7.
St.Jozefschool	Planciusstraat 34, Hoek van Holland
Marnix	Voornsevlief 6.
Agnes	Oranjeboomstraat 13.
St.Agnes	Bruynstraat 61b.
Montessori Kralingen	Vredenhofweg 25.